

**EMPOWERING LEARNING IN COMMUNITY HEALTH PROMOTION PRACTICE : CASE
STUDY OF THE SECOND YEAR NURSE STUDENTS, FACULTY OF NURSING,
SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY**

**Srisuda Rassameepong, Kananit Sanghirun, Paweena Leekeak,
Ninlapa Jirarattanawanna, Sukon Vattanaamon, Siriporn Somboom**

Faculty of Nursing, Srinakharinwirot University

Abstract

The objectives of this research were to analyze the process and outcomes of empowerment learning in the second year nurse students and to synthesize the empowering learning and teaching model. The research method was Research and Development (R & D) that conducted learning experience by practicing in real situation of academic service of the innovation of community-based health promotion project. The participants were the second year nurse students who studied in NCN 262 Health promotion in academic year 2012 that divided to 12 groups in order to operate health promotion programs in the community. The content analysis of qualitative method was used to analyze data.

The results found that the empowering learning and teaching that applied by small peer group, practiced in real situation, and knowledge sharing could increase both knowledge and clearly understanding in empowerment concept. Furthermore, the outcomes of empowerment process found that nurse students have become self -esteem and self -efficacy both self and peer group. The major success factors of empowering learning were student center focused, power of group learning, instructor roles, and networking learning.

Keywords: Empowerment, Health Promotion, Experiential Learning

การเรียนรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจในปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน :กรณีศึกษา นิสิต ชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศรีสุดา รัตมีพงศ์, คณานิเทศน์ แสงหิรัญ, ปวีณา หล้าเกี้ยว
นิลภา จิระรัตนวรรณ, สุคนธ์ วรรณหอม, ศิริพร สมบูรณ์
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการและผลลัพธ์ของการเรียนรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจของนิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 และสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ ใช้การวิจัยและพัฒนา (R & D) โดยจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยการปฏิบัติการจริงผ่านกระบวนการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนในโครงการนวัตกรรมการเสริมสร้างสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่ นิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ที่ศึกษาในรายวิชา พชช 262 การสร้างเสริมสุขภาพ ปีการศึกษา 2555 จำนวน 110 คน มีการแบ่งกลุ่มนิสิตเพื่อปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนจำนวน 12 กลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจโดยเรียนรู้เป็นกลุ่มขนาดเล็กให้มีการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งผลให้นิสิตมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสร้างเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนได้ดีขึ้น ผลลัพธ์จากกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจพบว่า นิสิตมีความภาคภูมิใจ และเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพทั้งของตนเองและสมาชิกกลุ่ม ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นิสิตได้เรียนรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจคือ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสร้างพลังกลุ่มเพื่อการเรียนรู้บทบาทของอาจารย์ผู้สอน และการมีเครือข่ายในการเรียนรู้

คำสำคัญ : การเสริมสร้างพลังอำนาจ การสร้างเสริมสุขภาพ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพปัญหาสาธารณสุขในปัจจุบัน ประชาชนมีการเจ็บป่วยจากโรคเรื้อรังและโรคที่ต้องเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา ซึ่งยากต่อการป้องกันและควบคุมโรค ส่งผลให้ประเทศต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อสุขภาพสูงขึ้น เมื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยสาเหตุของการเจ็บป่วย พบว่า เกิดจากปัจจัยด้านพฤติกรรมเสี่ยงของบุคคลเป็นสำคัญ ดังนั้นการพัฒนาสุขภาพจึงต้องเน้นไปที่การจัดบริการสุขภาพเชิงรุก โดยการเสริมสร้างสุขภาพ และป้องกันโรค ซึ่งแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสุขภาพโดยเน้นการเสริมสร้างสุขภาพ ดังยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีสุขภาพในการเสริมสร้างสุขภาพ ตลอดจนการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพบนพื้นฐานภูมิปัญญาไทย โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมบทบาทของประชาชน ท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายให้มีศักยภาพ มีความเข้มแข็งในการสร้างเสริมสุขภาพ และ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การมุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค ควบคุมโรค และคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ เพื่อให้คนไทยแข็งแรง ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข, 2555)

สถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตอบสนองความต้องการของสังคมได้ คือ ต้องผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะในการสร้างสุขภาพของผู้รับบริการทั้งในหน่วยบริการสุขภาพและในชุมชน ซึ่งความหมายของการสร้างเสริมสุขภาพได้เปลี่ยนมุมมองไปจากเดิมที่เน้นการจัดกิจกรรมบริการสุขภาพไปที่กระบวนการเพิ่มสมรรถนะให้คนมีความสามารถในการควบคุม และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพทั้งของตนเองและชุมชนได้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นการสร้างพลัง (Empowerment) (นิตยภัตนิยม, 2554) ทั้งนี้ บุคลากรด้านสุขภาพที่จะไปเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับผู้รับบริการได้ต้องอย่างมีประสิทธิภาพนั้น บุคลากรสุขภาพจะต้องรับรู้และเข้าใจถึงความมีพลังอำนาจของตนเองเสียก่อน ซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงของการมีพลังอำนาจของผู้รับบริการสุขภาพ (Lindsey & Hartick, 1996) ดังนั้นในการเตรียมบัณฑิตเพื่อไปเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชนเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีสุขภาพดีได้นั้น กระบวนการจัดการเรียนการสอนจะต้องเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพของนิสิตให้ความรู้และทักษะในการสร้างพลังของผู้รับบริการเพื่อการมีสุขภาพดี ซึ่งจากการวิเคราะห์เส้นทางสร้างสมรรถนะสร้างเสริมสุขภาพองค์รวมของแผนงานพัฒนาเครือข่ายพยาบาลศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ ระยะที่ 2 เสนอว่าในกระบวนการนี้การสร้างเสริมสุขภาพที่ใช้ในการบ่มเพาะนักศึกษาให้เป็นนักสร้างเสริมสุขภาพนั้น ครูผู้สอนจะต้องเข้าใจและเชื่อมโยงไปสู่การจัดการเรียนการสอน (วรรณภา ศรีธัญรัตน์ และคณะ, 2555) ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นิสิตมีทักษะในการสร้างพลังอำนาจให้กับผู้รับบริการเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ ผู้เรียนจะต้องได้รับการสร้างเสริมพลังอำนาจเสียก่อน เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ และมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น รวมถึงการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเมื่อเกิดพลังอำนาจ ซึ่งเชื่อว่าเป็นการพัฒนาทางปัญญาของนิสิตที่ยั่งยืน ทั้งนี้ จากประสบการณ์การจัดการเรียนการสอน ในหัวข้อการสร้างเสริมพลังอำนาจ ในรายวิชา พชช 262 การสร้างเสริมสุขภาพของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า การสอนเนื้อหาทางทฤษฎีเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้นิสิตมีความเข้าใจและไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง การที่จะทำให้นิสิตมีการเรียนรู้จนเกิดความสามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ผู้รับบริการและชุมชนได้นั้น จะต้องจัดการเรียนรู้ เชิงประสบการณ์ (Experiential learning) ซึ่งในรายวิชา

พชช 262 การสร้างเสริมสุขภาพ ได้จัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน โครงการนวัตกรรมเสริมสร้างสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้นิสิตปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพแก่ประชาชน ในชุมชน พบว่านิสิตสามารถฝึกปฏิบัติการเสริมสร้างอำนาจผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปฏิบัติจริงในชุมชน

จากนัยดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพนิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ให้มีทักษะในการสร้างพลังอำนาจให้กับผู้รับบริการได้อย่างยั่งยืน จึงมีความประสงค์ที่พัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดของการเรียนรู้เพื่อสร้างพลังอำนาจของนิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 กระบวนการพัฒนาใช้การวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยให้นิสิตเรียนรู้แนวคิดของการสร้างพลังอำนาจเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพชุมชนโดยใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) จากการปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพแก่ประชากรในกลุ่มวัยต่าง ๆ และการสะท้อนบทเรียน (Lesson Learned) ของการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร มีอิสระทางความคิด มีการคิดวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนมุมมองระหว่างผู้สอนกับนิสิตในแต่ละกลุ่มที่หลากหลาย บทเรียนจากการพัฒนาจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนา การเรียนการสอนเพื่อสร้างพยาบาลที่มีสมรรถนะในการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ผู้รับบริการ และชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการและผลลัพธ์ของการเรียนรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจของนิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2
2. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

นิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 จำนวน 110 คน ที่ศึกษาในรายวิชา พชช 262 การสร้างเสริมสุขภาพ ปีการศึกษา 2555 โดยจัดกลุ่มนิสิตปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 8-9 คน จำนวน 12 กลุ่ม

เครื่องมือการวิจัย

- ประเด็นคำถามสำหรับสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจระดับกลุ่ม
- แบบบันทึกข้อมูลในการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งระยะพัฒนา (Development) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อให้นิสิตได้เรียนหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริง เพื่อให้นิสิตชั้นปีที่ 2 ได้เรียนรู้การจากการทำงานร่วมกับสมาชิกกลุ่มและอาจารย์ที่

ปรึกษาประจำกลุ่ม ผ่านการปฏิบัติในกิจกรรมให้บริการวิชาการแก่ชุมชน “โครงการนวัตกรรมการเสริมสร้างสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งได้บูรณาการอยู่ในรายวิชา พชช 262 การสร้างเสริมสุขภาพ กรอบแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ มีการออกแบบกิจกรรมเรียนรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจ ดังนี้ คือ 1) การสร้างการเรียนรู้ (Education) 2) การสร้างกลุ่มทำงาน (Organization) และ 3) การสร้างเครือข่ายการทำงาน (Networking) มีแหล่งเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและในชุมชน ระยะเวลาวิจัย (Research) อาจารย์ประจำกลุ่มทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้และการทำงานกลุ่มของนิสิตในการปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพหลังจากฝึกประสบการณ์ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียน และ การศึกษาจากเอกสารรายงานของนิสิต ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลจากการวิจัยและพัฒนา เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และ สรุปประเด็น

ผลการวิจัย

ผลการศึกษานำเสนอข้อมูลออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ 1) กระบวนการและผลลัพธ์ของการเรียนรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจของนิสิต และ 2) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ

1. กระบวนการและผลลัพธ์ของการเรียนรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจของนิสิต

การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจแก่นิสิต เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสร้างพลังอำนาจระดับกลุ่ม (Group empowerment) เป็นแนวทางในออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้ปฏิบัติการในโครงการนวัตกรรมการเสริมสร้างสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อให้ นิสิตได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรงถึงการใช้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่กลุ่มประชาชน และผลจากการเรียนรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจ ด้านกระบวนการนั้นจะทำให้ นิสิตเกิดผลลัพธ์ในการมีพลังอำนาจอย่างไร ซึ่งผลการศึกษาประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ด้านกระบวนการและผลลัพธ์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจ ดังนี้

1.1 กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ

ผลการเรียนรู้ด้านกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจที่ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย การสร้างการเรียนรู้ (Education) การสร้างกลุ่มทำงาน (Organization) และ การสร้างเครือข่ายการทำงาน (Networking) ซึ่งผลของการเรียนรู้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ มีดังนี้

1.1.1 การสร้างการเรียนรู้ (Education)

การเรียนรู้หลักการเสริมสร้างพลังอำนาจนั้น มีกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติการในชั้นเรียน และชุมชน

1) การเรียนรู้เชิงทฤษฎี เป็นการเรียนรู้เนื้อหาทางทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจในชั้นเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานให้นิสิตได้นำหลักการไปปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่กลุ่มประชาชน ซึ่งปัญหาการเรียนเนื้อหาทฤษฎีอย่างเดียวโดยไม่มี การนำไปฝึกปฏิบัติใช้ในสถานการณ์จริงนั้น พบปัญหาว่า นิสิตเกือบทั้งหมดไม่ค่อยเข้าใจเกี่ยวกับหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจ โดยให้ข้อมูลว่า เนื้อหาของการเสริมสร้างพลังอำนาจมีความเป็นนามธรรม ยากแก่การเข้าใจ แม้ผู้สอนจะอธิบายโดยการยกกรณีตัวอย่างมาประกอบ ก็

เป็นการเข้าใจในระยะสั้น ๆ ที่อยู่ในชั้นเรียนเท่านั้น ทั้งนี้เพราะระยะเวลาที่สอนมีจำกัด ผู้สอนไม่สามารถอธิบายกรณีตัวอย่างได้อย่างหลากหลาย ดังข้อมูลของนิสิต

“เนื้อหาทฤษฎีค่อนข้างยาก เป็นนามธรรม ทำให้ไม่สามารถจินตนาการถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการเสริมสร้างพลังอำนาจ ไม่รู้ว่าจะไปแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างไร แม้ว่าอาจารย์ได้อธิบาย ยกตัวอย่างในห้องเรียน เริ่มเข้าใจมากขึ้น แต่ยังไม่หมด ไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาได้” (นิสิตรหัส XXXXXXXX131)

2) การปฏิบัติการกรณีการค้นหาและวิเคราะห์นวัตกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นการให้นิสิตเรียนรู้จากกรณีศึกษา โดยมอบหมายให้นิสิตสืบค้นนวัตกรรมการสร้างเสริมสุขภาพตามประเด็นที่ได้รับมอบหมายจัดกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพชุมชนในโครงการนวัตกรรมการสร้างเสริมสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม มีการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมทางโทรศัพท์จากเจ้าของนวัตกรรม และให้นิสิตแต่ละกลุ่มคิดวิเคราะห์วิธีการสร้างพลังอำนาจจากกรณีศึกษา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่มให้คำชี้แนะในการถอดประสบการณ์พบว่า การฝึกคิดวิเคราะห์จากกรณีศึกษาสามารถช่วยให้นิสิตเห็นภาพการนำไปใช้จากปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจได้ดีขึ้นกว่าการเรียนรู้เนื้อหาทฤษฎีเพียงอย่างเดียว และมองเห็นแนวทางในการนำไปใช้ในการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชน ดังข้อมูลของนิสิต

“มีการเรียนรู้ที่ลึกไปจากทฤษฎี ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาทฤษฎีมากขึ้น เพราะมีการคิดวิเคราะห์อย่างละเอียดมากขึ้น โดยใช้ความคิดร่วมกันในกลุ่ม มีอาจารย์คอยชี้แนะในการวิเคราะห์จับประเด็น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับนวัตกรรมโครงการของตนเองได้” (นิสิตรหัส XXXXXXXX094)

3) การปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจในชุมชน เป็นการปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ประชาชนในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ โดยผ่านกิจกรรมการบริการวิชาการแก่ชุมชน โครงการนวัตกรรมการสร้างเสริมสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม พบว่า นิสิตมีความเข้าใจหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจมากขึ้น กล่าวคือ จากการที่นิสิตได้ไปทบทวนหลักการทางทฤษฎี การค้นหาและวิเคราะห์นวัตกรรมกรณีตัวอย่าง แล้วนำประสบการณ์เรียนรู้มาออกแบบกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ประชาชนในกลุ่มเป้าหมายที่ไปให้บริการวิชาการ ดังนั้น การที่นิสิตได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้มีการคิดออกแบบการทำงานเอง จนสามารถนำหลักการไปประยุกต์ใช้ได้จริง ทำให้เกิดการเรียนรู้และมองเห็นภาพกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจได้ดีขึ้นมาก ดังข้อมูลของนิสิต

“การจัดโครงการในชุมชน ทำให้เข้าใจหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน ว่าเป็นอย่างไร คือด้านสร้างความรู้/ประสบการณ์ ได้จากการลงมือปฏิบัติ หรือได้เห็นจริง ด้านการสร้างกลุ่มทำงาน ก็มีการแบ่งหน้าที่หรือแบ่งงานกันทำในกลุ่ม และด้านการสร้างเครือข่าย ก็เป็นการเชื่อมโยงคนในหลายๆกลุ่มมาทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยที่มีอาจารย์คอยแนะนำ และเสนอแนะเพื่อปรับปรุงวิธีการทำงาน ช่วยให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น” (นิสิตรหัส XXXXXXXX068)

4) กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยให้นิสิตได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนจากการนำเสนอรายงานการวิเคราะห์นวัตกรรมกรณีตัวอย่างและผลจากการปฏิบัติจริงในชุมชน ช่วยให้นิสิตมีความเข้าใจเรื่องการเสริมสร้างพลังอำนาจเพิ่มมากยิ่งขึ้น เนื่องจากได้เห็นกรณีตัวอย่างที่หลากหลาย ทำให้เกิดการตกผลึกของความรู้ได้เป็นอย่างดี ดังข้อมูลของนิสิต

“มีความเข้าใจหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจมากขึ้น เนื่องจากการนำเสนอของแต่ละกลุ่ม มี

กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างการ มีวิธีการสร้างพลังอำนาจที่ต่างกัน ทำให้เห็นภาพของการเสริมสร้างพลังอำนาจในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ที่หลากหลายขึ้น รู้เขา รู้เรา ได้เห็นข้อดีและข้อด้อย ทั้งของกลุ่มตัวเองและกลุ่มอื่นๆ” (นิตินทรหัส XXXXXXXX104)

ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ นิสิตเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี คือการได้รับการชี้แนะและทำงานร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่ม อาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทในการชี้แนะ ให้คำปรึกษา (Coaching) และวิพากษ์ให้เห็นวิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจที่มีประสิทธิภาพ ดังข้อมูลของ นิสิต

“อาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่ม เป็นส่วนสำคัญมากช่วยให้ นิสิตสามารถเรียนรู้และทำงานได้สำเร็จ เพราะอาจารย์ให้คำปรึกษา ชี้แนะ ทิศม ให้การช่วยเหลือทุกอย่าง เมื่อไม่เข้าใจ สามารถปรึกษาอาจารย์ได้เสมอ” (นิตินทรหัส XXXXXXXX115)

1.1.2 การสร้างกลุ่มทำงาน (Organization)

การสร้างกลุ่มทำงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มคนสามารถจัดการกับปัญหาสุขภาพของคนในชุมชนเอง เพราะการรวมพลังของกลุ่มคนจะทำให้บุคคลร่วมมือกันแก้ปัญหาและจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น บุคลากรสุขภาพจะต้องสามารถดึงศักยภาพของกลุ่มคนต่างๆ ให้มาร่วมมือกันทำงาน ซึ่งในการฝึกปฏิบัติการเรียนรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจ ได้ออกแบบการเรียนรู้จากการทำงานกลุ่มโดยฝึกปฏิบัติการเป็นกลุ่มย่อย นิสิตแต่ละกลุ่มจะมีการจัดโครงสร้างการทำงาน และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ทั้งนี้มีอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่มเป็นผู้ให้คำชี้แนะในการทำงานเป็นทีม การควบคุมกำกับงาน และการแก้ปัญหาเกี่ยวกับอุปสรรคจากการทำงานกลุ่มของนิสิต ผลจากการทำงานกลุ่ม ทำให้นิสิตได้เรียนรู้หลักการการทำงานแบบมีส่วนร่วม การจัดสรรภารกิจ และวิธีการจัดการกับปัญหาในการทำงานกลุ่ม

1) จำนวนของสมาชิกกลุ่ม มีการแบ่งนิสิตเป็นกลุ่มย่อย จำนวน 8 - 9 คน/กลุ่ม ซึ่งนิสิตทั้งหมดมีความคิดเห็นว่า จำนวนสมาชิกของกลุ่มมีความเหมาะสม สามารถกระจายงานให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบอย่างทั่วถึง สามารถแสดงความคิดเห็นได้ทั่วถึง สามารถดึงศักยภาพของสมาชิกกลุ่มมาใช้ได้หลากหลาย อาจารย์ประจำกลุ่มสามารถชี้แนะและให้คำปรึกษา ดูแลได้อย่างทั่วถึง ดังข้อมูลของนิสิต

“มีความเหมาะสมดี ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป เพราะถ้ามากเกินไป อาจจะมีคนที่ไม่เข้าใจงาน และอาจจะมีภาระงาน ถ้าคนน้อยไปก็จะทำงานไม่ทัน” (นิตินทรหัส XXXXXXXX123)

2) การจัดโครงสร้างการทำงาน และการจัดสรรภารกิจความรับผิดชอบ พบว่า นิสิตในแต่ละกลุ่มมีการจัดโครงสร้างการทำงานอย่างชัดเจน โดยจัดในรูปแบบคณะทำงาน มีกำหนดหน้าที่ของสมาชิกทุกคน เช่น ประธานกลุ่ม รองประธาน และเลขานุการกลุ่ม เป็นต้น การจัดสรรภารกิจของงาน มีการพิจารณาจากศักยภาพและความถนัดของนิสิตแต่ละคน และปริมาณของกิจกรรมย่อยต่างๆ ว่าจะต้องใช้จำนวนคนรับผิดชอบเท่าไร รวมถึงความสมัครใจของนิสิตแต่ละคน มีการปรึกษาหารือและช่วยเหลือกันทำงาน ดังข้อมูลของนิสิต

“มีการจัดแบ่งตำแหน่งหน้าที่ในกลุ่ม โดยมีประธานกลุ่มเป็นหลักในการจัดสรรงาน แบ่งหน้าที่ที่ความรับผิดชอบ ติดตามการทำงานของสมาชิกและติดต่อประสานงานกับอาจารย์ โดยสมาชิกกลุ่มต้องร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการทำงาน” (นิตินทรหัส XXXXXXXX048)

3) ปัญหาและอุปสรรคของการทำงานเป็นกลุ่ม คือ มีเวลาทำงานกลุ่มไม่เพียงพอ เนื่องจากนิสิตเรียนหลายวิชา ในแต่ละวิชาที่มีการทำรายงานกลุ่มและเดี่ยว นิสิตบางคนมีเวลาว่างไม่ตรงกัน การสื่อสารภายในกลุ่มบางครั้งสื่อสารไม่ตรงกัน เข้าใจแตกต่างกัน สมาชิกกลุ่มมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน สมาชิกบางคนไม่รับผิดชอบต่องานที่มอบหมาย ดังข้อมูลของนิสิต

“พบปัญหาคือ คือ มีเวลาทำงานไม่เพียงพอ เพราะมีการสอบในหลายวิชา ในแต่ละวิชาที่มีรายงาน ทำให้มีงานเยอะมาก เมื่อมีการทำงานจากอาจารย์ สมาชิกกลุ่มมีเวลาว่างไม่ค่อยตรงกัน ความคิดเห็นไม่ค่อยตรงกัน การสื่อสารในการทำงานไม่ค่อยดีเท่าที่ควร” (นิสิตรหัส XXXXXXXX092)

4) ปัจจัยสำเร็จที่ช่วยให้การทำงานกลุ่มมีประสิทธิภาพ ได้แก่

- การสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มและอาจารย์ที่ปรึกษา
- มีการจัดสรรภารกิจ อย่างเท่าเทียมและสอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละคน
- นิสิตต้องความรับผิดชอบ ความสามัคคีและความร่วมมือร่วมแรงของสมาชิกกลุ่ม ช่วยให้การงานต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดี
- การได้รับคำปรึกษา การชี้แนะของอาจารย์ประจำกลุ่ม รวมถึงการติดตามการทำงานกลุ่มอย่างต่อเนื่องของอาจารย์ การช่วยแก้ไขปัญหาเมื่อนิสิตมีปัญหาและอุปสรรคของการทำงานภายในกลุ่ม ช่วยให้สมาชิกกลุ่มมีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
- การเสริมแรง คือการได้รับกำลังใจจากสมาชิกกลุ่มและอาจารย์ที่ปรึกษา การสะท้อนให้เห็นความสำเร็จของการทำงานจากอาจารย์ที่ปรึกษา

1.1.3 การสร้างเครือข่ายการทำงาน (Networking)

การสร้างเครือข่ายมีความสำคัญต่อการทำงานในชุมชน มีการร่วมมือและช่วยเหลือกันแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ดีขึ้น มีการใช้ศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดเป็นทุนทางสังคม การเรียนรู้ในการสร้างเครือข่ายการทำงานจึงมีความสำคัญสำหรับบุคลากรสุขภาพ เพราะในการจัดการด้านสุขภาพชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ผลจากเรียนรู้การสร้างเครือข่ายเพื่อร่วมปฏิบัติการในโครงการบริการวิชาการการชุมชน โครงการนวัตกรรมการเสริมสร้างสุขภาพชุมชน มีดังนี้

1) ภาควิชาเครือข่ายที่เข้าร่วมปฏิบัติการเสริมสร้างสุขภาพชุมชน พบว่า นิสิตสามารถสร้างเครือข่ายจากหลายภาคส่วนได้อย่างหลากหลาย ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน วัด ผู้นำชุมชน อาสาสมัครด้านสาธารณสุข กลุ่มต่าง ๆ เช่น แกนนำสุขภาพ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

2) บทบาทของเครือข่ายที่มาร่วมมือทำงานกับนิสิต ได้แก่ ร่วมวางแผนออกแบบกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ มีส่วนร่วมรับผิดชอบดำเนินกิจกรรมตามแผน ร่วมเป็นวิทยากร ให้การสนับสนุนทรัพยากรของชุมชนและท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบ งบประมาณ สถานที่ อุปกรณ์ต่าง ๆ

3) ปัจจัยสำเร็จของการสร้างเครือข่ายการทำงาน คือ

- การปฏิบัติการในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทำให้อาจารย์ผู้สอนเข้าถึงทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชน สามารถให้คำชี้แนะแก่นิสิตในการค้นหาเครือข่ายในการทำงานร่วมกับนิสิต

- ความร่วมมือของคนในชุมชน จากการที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้จัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติและจัดโครงการบริการวิชาการในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพื้นที่กับอาจารย์ผู้สอน ส่งผลให้องค์กรในชุมชนให้ความสำคัญและความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน

- ความเข้มแข็งของชุมชน มีผู้นำที่เข้มแข็ง สัมพันธภาพที่ดีของคนในชุมชน ความสามัคคี คนในชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ ก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน

- มีระบบการสื่อสารที่ดีระหว่างนิสิตกับกลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติการในชุมชน

- มีการวางแผน กำหนดเป้าหมายการและจัดสรรภารกิจร่วมกัน มีการติดต่อประสานงานที่ดี และการได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติการทั้งในส่วนของชุมชนและนิสิต ทำให้องค์กรในชุมชนให้ความร่วมมือทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ผลลัพธ์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจ

ผลลัพธ์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจหมายถึงการบุคคลที่ได้ปฏิบัติการเรียนรู้และทำงานได้สำเร็จ จนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและมั่นใจในตนเองเพิ่มขึ้น นั่นคือบุคคลเกิดพลังอำนาจในตนเองและกลุ่ม ดังนั้น ผลลัพธ์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจนั้นมีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร ซึ่งจากกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับนิสิตดังที่กล่าวในข้างต้นพบว่า ผลลัพธ์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจ มีดังนี้

1.2.1 ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) นิสิตทั้งหมดที่ได้ปฏิบัติการเสริมสร้างสุขภาพจากโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนนั้น นิสิตมีความภาคภูมิใจในตนเองและสมาชิกกลุ่มที่สามารถร่วมมือกันทำงานได้สำเร็จ จนเกิดรูปธรรมของนวัตกรรมการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน ดังข้อมูลของนิสิต

“ภูมิใจที่ได้คิดเป็น ทำเป็น ได้ไปทำกิจกรรมกับชุมชน พบว่าชุมชนให้ความร่วมมือในการดูแลสุขภาพ จึงภูมิใจมาก เพราะงานมาจากความคิดของสมาชิกกลุ่ม โดยมีอาจารย์เป็นที่ปรึกษา” (นิสิตรหัส XXXXXXXX031)

1.2.2 ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง (Self-efficacy) นิสิตเกิดความมั่นใจในตนเองจากการที่นิสิตได้รับประสบการณ์ตรง จากการคิดวิเคราะห์ จนกระทั่งลงมือปฏิบัติจริง นิสิตเชื่อมั่นว่า ตนเองมีศักยภาพและพร้อมที่จะดำเนินงานการเสริมสร้างสุขภาพแก่ประชาชนได้หลังจากสำเร็จการศึกษา

“มั่นใจว่าสามารถไปเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับประชาชนได้ ครั้งต่อไปต้องทำได้ดีกว่านี้ เพราะการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพชุมชน มีการคิดนวัตกรรมเอง ได้ลงมือไปปฏิบัติจริงโดยยึดหลักการใช้ทฤษฎีมาใช้ประกอบกัน จึงทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องการเสริมสร้างพลังอำนาจอย่างยั่งยืน” (นิสิตรหัส XXXXXXXX057)

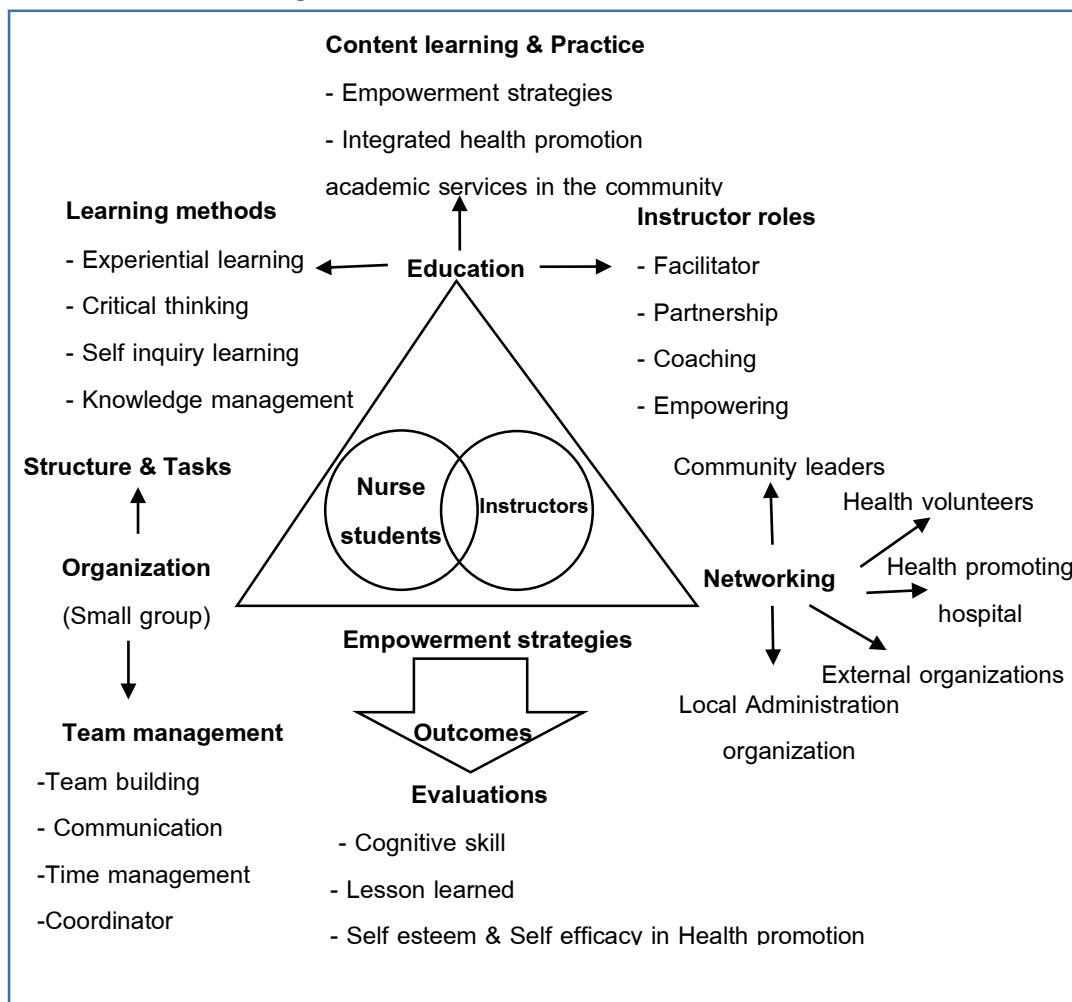
เมื่อให้นิสิตประเมินคะแนนความมั่นใจในการปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ประชาชนในชุมชน โดยใช้ Numerical Rating Scales ซึ่งมีคะแนนความมั่นใจ จาก 0 – 10 คะแนน ผลพบว่า ส่วนใหญ่ นิสิตให้คะแนนความมั่นใจในระดับมาก ร้อยละ 61.8 รองลงมาคือ มีคะแนนความมั่นใจระดับปานกลาง ร้อยละ 20 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของนิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 จำแนกตามระดับคะแนนความมั่นใจต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ประชาชนในชุมชน (N = 110 คน)

ระดับคะแนน	จำนวน	ร้อยละ
มากที่สุด (9 - 10 คะแนน)	20	18.2
มาก (7 - 8 คะแนน)	68	61.8
ปานกลาง (5 - 6 คะแนน)	22	20
น้อย (3 - 4 คะแนน)	-	-
น้อยที่สุด (1 - 2 คะแนน)	-	-

2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ

จากการวิเคราะห์กระบวนการและผลลัพธ์ของการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ พบว่าการใช้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจระดับกลุ่มส่งผลให้นิสิตสามารถเรียนรู้และเข้าใจหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจ ผลของการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ แสดงดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือต้องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ที่ศึกษาในวิชา พชช 262 การสร้างเสริมสุขภาพ ในหัวข้อ การเสริมสร้างพลังอำนาจ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพตามแนวคิดใหม่ คือเป็นการพัฒนาศักยภาพ หรือการเสริมสร้างพลังอำนาจประชาชนให้สามารถคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเอง โดยกลวิธีการมีส่วนร่วมและร่วมมือกันทำงาน ซึ่งแนวคิดของการเสริมสร้างพลังอำนาจนั้นสะท้อนทั้งกระบวนการสร้างพลังอำนาจและผลลัพธ์ของการเกิดพลังอำนาจ ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า กระบวนการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจนั้น นิสิตสะท้อนว่าช่วยให้ นิสิตได้เรียนรู้และเข้าใจหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจมากกว่าเรียนภาคทฤษฎีเพียงอย่างเดียว และผลจากการฝึกปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชน ส่งผลให้นิสิตเกิดประสบการณ์ของการมีพลังอำนาจ คือความรู้สึกภาคภูมิใจ (Self esteem) ทั้งในตนเองและสมาชิกที่ร่วมทำงาน และเกิดความเชื่อมั่น (Self efficacy) ในศักยภาพของตนเอง ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้นิสิตมีพลังอำนาจ มี ดังนี้

1. การเรียนรู้ที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อให้ นิสิตได้เข้าใจว่า กระบวนการและผลลัพธ์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นอย่างไรนั้น มีการเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและในสถานการณ์จริง นิสิตได้มีการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการสืบค้นและฝึกปฏิบัติการคิดวิเคราะห์จากการศึกษากรณีตัวอย่าง สามารถสังเคราะห์ออกเป็นนวัตกรรมในการปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพผ่านโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้มีการคิดวิเคราะห์ มีการเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและในสถานการณ์จริง ซึ่ง นิตย ทัศนียม (2554) สะท้อนว่า การสอนเพื่อให้เกิดพลังอำนาจไม่สามารถทำได้โดยการบรรยายล้วน แต่เป็นกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นเอง ไม่มีใครไปสร้างให้ใครได้ แต่ละคนจะเรียนรู้จากการมีประสบการณ์ตรงภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เอื้ออำนวย เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Learning by doing) มีการจัดกิจกรรมสะท้อนคิด (Reflection) ร่วมกับอาจารย์ประจำกลุ่ม นอกจากนี้ จากการถอดบทเรียนของแผนงานพัฒนาเครือข่ายพยาบาลศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ พบว่า นวัตกรรมการเรียนการสอนรูปแบบใหม่เพื่อสร้างเสริมสุขภาพ คือ “How to ” สอนการสร้างพลังอำนาจ (Empowerment model) ให้เป็นมิติใหม่ คือ จัดให้เป็นประสบการณ์ตรง สร้างศักยภาพคิดได้คิดเป็น สร้างศักยภาพในการเข้าถึงปัญหาและแก้ไขปัญหา (วรรณภา ศรีธัญรัตน์และคณะ, 2555)

2. พลังกลุ่มเพื่อการเรียนรู้

ประสบการณ์เรียนรู้แบบกลุ่มมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมสุขภาพซึ่งเป็นเรื่องยากในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ จำเป็นต้องอาศัยการรวมกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาสุขภาพ นอกจากนี้ แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจมีความเป็นรูปธรรมสูง ทำให้นิสิตแต่ละคนมีทั้งไม่เข้าใจหรือเข้าใจคลาดเคลื่อนแตกต่างกันไป และการออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงโดยการไปเสริมสร้างพลังอำนาจแก่กลุ่มประชาชนในชุมชนยังเป็นเรื่องยากที่นิสิตแต่ละคนจะทำให้สำเร็จ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เป็นกลุ่มขนาดเล็ก (Small group) ทำให้นิสิตเกิดประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มทำงานเพื่อพัฒนาสุขภาพในชุมชน นิสิตได้เรียนรู้ถึงพลังของกลุ่มในการทำเรื่องยากๆ ให้เป็นเรื่องที่ง่ายเนื่องมีการใช้ทักษะทางสังคม ได้แก่ ทักษะการ

สื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะคิดวิเคราะห์ และทักษะการแก้ไขปัญหา ซึ่งจากการศึกษาของ สุพจน์ เอียงกุญชร (2552) พบว่า กระบวนการสอนแบบการเรียนรู้เป็นรายบุคคลด้วยเทคนิคกระบวนการกลุ่มสามารถช่วยให้นักศึกษามีพัฒนาการและประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงขึ้น และเกิดสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้

3. บทบาทของอาจารย์ผู้สอน

ผู้สอนมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้มนิสิตเกิดการเรียนรู้ในกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ ทั้งเป็นผู้เอื้ออำนวยให้มนิสิตได้เรียนรู้ กระตุ้นให้มนิสิตเกิดการคิดวิเคราะห์ ให้การชี้แนะในการสืบค้น ให้คำปรึกษาการออกแบบนวัตกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ และสิ่งสำคัญคือเป็นผู้ร่วมปฏิบัติการในโครงการบริการวิชาการกับมนิสิตในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วน (Partnership)

4. การมีเครือข่ายในการเรียนรู้

จากการที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทำให้มีเครือข่ายในชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของมนิสิตได้เป็นอย่างดี ทั้งในส่วนของผู้นำชุมชน แกนนำสุขภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยบริการสุขภาพ และหน่วยงานภาครัฐ นอกพื้นที่ที่ได้เข้าร่วมปฏิบัติการในโครงการบริการวิชาการร่วมกับมนิสิต ซึ่งจากบทวิเคราะห์ของ เรณู อรรถธำเมศร์ (2555) พบว่า จากการที่ครูลงไปคลุกกับชุมชน ร่วมเรียนรู้กับชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนเป็นต้นทุน และเครือข่ายในการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้น การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้จากเครือข่ายเป็น หลักสำคัญของการสร้างพลังอำนาจในการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน เพราะได้เรียนรู้หลักการการทำงานร่วมกับผู้นำชุมชน และองค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ ได้เรียนรู้ถึงการเข้าถึงศักยภาพของชุมชน และการใช้ทรัพยากรของชุมชน ส่งผลให้การจัดกิจกรรมโครงการบริการวิชาการที่มนิสิตรับผิดชอบนั้นเกิดผลสำเร็จ มนิสิตเกิดความภาคภูมิใจที่สามารถพัฒนานวัตกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. รายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพ ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ควรมีการจัดการเรียนการสอนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ โดยเฉพาะหัวข้อการเสริมสร้างพลังอำนาจใช้เป็นแกนในการพัฒนาศักยภาพประชาชน ต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเรียนรู้แบบกลุ่มและการลงมือปฏิบัติจริงในชุมชน โดยมีการบูรณาการกับโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนและการวิจัย

2. อาจารย์ผู้สอนและที่ปรึกษาประจำกลุ่มมนิสิต ควรมีบทบาทในการชี้แนะเกี่ยวกับแหล่งประโยชน์ในการเรียนรู้ รวมถึงเป็นแหล่งประโยชน์ในการเรียนรู้ที่ดีของมนิสิต เพราะมนิสิตสามารถขอคำปรึกษาได้ทุกกรณี ทั้งนี้อาจารย์เองก็ควรที่เสริมสร้างประสบการณ์ทำงานจากการให้บริการวิชาการและการวิจัย สามารถชี้แนะให้มนิสิตคิดวิเคราะห์และการสะท้อนกลับจากการปฏิบัติของมนิสิต (Reflective learning)

3. การมีแหล่งเรียนรู้ที่ดีในชุมชนและการมีเครือข่ายการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้สถาบันการศึกษาจะต้องเข้าไปทำงานกับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี และอาจารย์ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมขององค์กรต่าง ๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

ในการวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลงได้ดีเนื่องจากความร่วมมือของนิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2555 และหน่วยงานภายนอก อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน วัด แกนนำสุขภาพ ผู้นำชุมชนและประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมปฏิบัติการในโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน และขอบคุณคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่สนับสนุนทุนวิจัย และเวลาในการทำวิจัย

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข . (2555). **แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559)**. (สืบค้นข้อมูลวันที่ 12 ธันวาคม 2555, ที่ <http://bps.ops.moph.go.th>.)
- นิตย ทัศนียม. (2554). การสอนวิชาการสร้างเสริมสุขภาพโดยใช้ฐานคิดการสร้างพลังอำนาจ. **วารสารสภาการพยาบาล**. 26 ฉบับพิเศษ. มกราคม-มีนาคม: หน้า 17 – 28.
- เรณู อรรถฐาเมศร์. (2555). บทปริทัศน์พลังเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนา “หละอ้อนบ้านเฮา” จังหวัดลำปาง. **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 กันยายน –ตุลาคม: หน้า 21-22.
- วรรณภา ศรีชัยรัตน์ และคณะ. (2555). **เส้นทางสมรรถนะ สร้างเสริมสุขภาพองค์กรวม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- สุพจน์ เอี้ยงกุญชร. (2552). การสอนแบบการเรียนรู้เป็นรายบุคคล ด้วยเทคนิคกระบวนการกลุ่ม สำหรับวิชา **วท 350 ปรุพวิทยาสำหรับวิศวกรรมเกษตร**. (สืบค้นข้อมูลวันที่ 25 มกราคม 2557 , ที่ www.engineer.mju.ac.th/goverment.)
- Lindsey E. & Hartick G. (1996). Health – promoting nursing practice: The demise of the nursing process. **Journal of Advance Nursing**, vol. 29: P.106-112.